

A MAGYAR KIRÁLYI FÖLDMÍVELÉSÜGYI MINISZTERIUM KIADÁSA

RÁDIÓS GAZDASÁGI ELŐADÁSOK

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG:

ELNÖK: BR. PRÓNAY GYÖRGY DR.
HELYETTES ELNÖK: BUDAY BARNA

TAGOK:

MARSCHALL FERENC DR. SZTANKOVICS JÁNOS
NÉMETH JENŐ WELLMANN OSZKÁR DR.

FELELŐS SZERKESZTŐ:

CZVETKOVITS FERENC DR.

SEGÉDSZERKESZTŐ:

SUHAYDA TIBOR

SZERKESZTŐSÉG:

BUDAPEST, V., KOSSUTH LAJOS-TÉR 11. SZ., II. 202.

III. ÉVFOLYAM

A. SOROZAT

9. SZÁM

OLVASD EL, ŐRIZD MEG ÉS GYŰJTSD KÖNYVTÁRBA!

AZ ORSZERŰ TAKARMÁNYTERMESZTÉSÉRŐL

ÍRTA:

GYÁRFÁS JÓZSEF

M. KIR. GAZDASÁGI FŐTANÁCSOS

AZ ORSZÁGOS M. KIR. NÖVÉNYTERMELÉSI KÍSÉRLETI ÁLLOMÁS IGAZGATÓJA

A „RÁDIÓS GAZDASÁGI ELŐADÁSOK”

1929. évi I. és II. félévének A. és B. sorozata csinos kötésben darabonként 2 pengőért kapható a magy. kir. Földművelésügyi Minisztérium könyvtárában Budapest, V. ker., Kossuth Lajos-tér II. szám, földszint

Akik a fenti előadás-sorozatokot számonként összegyűjtötték, egész vászon

BEKÖTÉSI TÁBLÁKAT

rendelhetnek 80 fillérért, postán keresztköttéssel 1 pengőért

a „Pátria” Irodalmi Vállalat és Nyomdai R.-T.-nál, Budapest, IX., Üllői-út 25.

Az okszerű takarmánytermesztésről.

Irta: **Gyárfás József** m. kir. gazdasági főtanácsos, az Országos m. kir. Növénytermelési Kísérleti Állomás igazgatója.

Minél szélsőségesebb valamely országban az éghajlat, minél inkább szárazságra hajló az időjárás, annál nagyobb gondot okoz a gazdának, hogy állattállományának a szükséges takarmányt biztosítsa. Elemi csapások, de a leggyakrabban a *szárazság* következtében hazánkban sem ritkák a takarmányínséggel járó esztendők.

Bár a szárazság ellen csak kevés gazdának van módjában öntözéssel védekeznie, a takarmánytermesztés terén sincs a gazda teljesen az időjárás kénye-kedvének kiszolgáltatva. Módjában áll földjének okszerű megművelésével, annak jó trágyaerőben tartásával és — nem kis részben! — az illető viszonyok közé beillő takarmánynövények megválogatásával takarmánytermesztését annyira megalapozni és úgy irányítani, hogy még rossz esztendőkben se sujtja a takarmányínség végzetesen az állattartását.

A kedvezőtlen időjárást, elsősorban a szárazságot, takarmánynövényeink szokták legelőbb és a legsúlyosabban megérezni. Megkövetelik tehát a jó talajmunkát abból a szempontból is, hogy a talaj a csapadékot magába fogadhassa és magában meg is tarthassa. A többek közt a tavasszal vetendő takarmánynövények alá sohasem volna szabad az őszi szántást elmulasztani.

De kell a jó talajmunka azért is, hogy a takarmánynövény minél tisztább földbe kerüljön, szóval ne kelljen az időjárás viszontagságain kívül még a gyomokkal is megküzdenie. A sok gyom a vetéstől nemcsak a helyet, levegőt és a napot veszi el, de elszívja előle a táplálékot és a talajnedvességét is.

Helyesen megmunkált, gyomtalan talajon a takarmánynövények nemcsak jobban fejlődnek és többet teremnek, hanem a kedvezőtlen időjárást is jobban bírják.

A tapasztalat kimutatta továbbá azt is, hogy *sovány talajon lesz a vetés leghamarabb a rossz időjárás martaléka*. Kellő trágyázással takarmánynövényeinket arra képesítjük, hogy a rossz időt, a szárazságot tovább bírják, elemi csapásokat, pl. fagykárt vagy jégverést gyorsabban kiheverjenek. A takarmánynövényektől sem szabad tehát a *trágyát* sajnálni, még a műtrágyát sem, kivált nem a pillangós-*virágúaktól*, amilyenek a borsó-, bükköny- és herefélék. Ezek különösen a foszforsavműtrágyákat, sok talajon a káliműtrágyát is nagyon meghálálják.

Jó erőben lévő földön nemcsak biztosabb és nagyobb a takarmánytermés, de egyben tartalmasabb, táplálóbb is. Gyakori tapasztalat az is, hogy a kellően trágyázott herés aszályban nem sül ki olyan hamar, kis esőt is jobban bír javára fordítani, több kaszálást ad, mint a

trágyázatlan, amely az éhségtől csak tengődik és előbb pusztul is el. A kellően trágyázott takarmánynövény több és szebb magot is terem.

A kellő *ápolást* sem szabad sajnálni a takarmánynövényektől. Kivált az élő hereféléknek meg kell adni a kellő boronálást, a netán mutatkozó ellenségeket, különösen az arankát, irtani kell.

Bár magától értetődik, mégsem fordít minden gazda elég gondot arra, hogy *takarmánynövényeinél is a vetőmag kifogástalan legyen, jól csirázzék, gyommag vagy aranka ne legyen közte.*

Azután a takarmánynövényeknél sem mindegy, hogy milyen fajtájukat veti a gazda, mert *a fajtától is nagyban függ a termés nagysága és jósága.* Kicsi takarmánytermésekkel ma, amikor az állatárak annyira nyomottak, meg nem elégedhetünk. Az okszerű takarmánytermesztésnek ugyanis nem szabad *drágának* sem lennie. Minél nagyobb holdankint a takarmánytermésünk métermázsája, annál kevesebbe kerül.

Olcsón kell tehát a gazdának a takarmányt is előállítania. De bármilyen helyes is a gazdaságban a takarékoság, rosszul teszi a gazda, ha a takarékoskodást a vetőmagon kezdi. Így nem helyes a kelleténél kevesebb vetőmagot használni, holott a takarmányt általában sűrűn kell vetni. Öreg hiba a vetőmag vásárlásánál csak az olcsóságot nézni. Így pl. a magyar lucernának, a magyar vörösherének nincsen párja, csak magyar lucernát és magyar vörösherét volna szabad a magyar gazdának a saját érdekében természetien, csak ólomzárolt (plombázott) magyar magot volna szabad vásárolnia és nem olyan külföldit, különösen nem déli országokból származót, amely nem való a magyar viszonyok közé. Ezek a külföldi herék ugyanis a magyarnál kevesebbet teremnek, kényesebbek, nem fagyállóak, hamar kipusztulnak. Termesztésük hazánkban mégis úgy terjedt el és sajnos, terjed ma is, hogy magjuk sokkal olcsóbb a magyar magnál és ezért vásárolja sok gazda a külföldi magot, saját kárára. Végeredményében ugyanis az olcsó magot a gazda a silányabb termésben drágán megfizeti. A kisebb értékű külföldi lucernáról nálunk természetett és piacra kerülő mag továbbá rontja a külföld által jósága miatt szívesen vásárolt igazi magyar lucerna hírnevét és keresettségét, megbénítja ebbeli kivitelünket és megfoszt ettől a bevételi forrástól is.

Az okszerű talajműveléssel, a műtrágyákkal és azok használatával, az egyes takarmánynövények termesztésével, vetőmagjuk beszerzésével stb. itt nincs helyem részletesebben foglalkozni. Rámutathatok azonban azokra a forrásokra, amelyekből az e téren nem eléggé tapasztalt, de másrészt tanulni és haladni vágyó gazda a sikeres takarmánytermesztéshez a szükséges tudnivalókat megszeresheti.

A m. kir. földművelésügyi miniszter úr által kiadott két füzet, az egyik: „*Útmutatás a talaj helyes megművelésére*“, a másik: „*Műtrágyázási útmutató*“ címmel, rövid, de minden fontos tudnivalót összefoglaló tájékoztatást nyújt a szántóföld megfelelő megmunkálásáról és a műtrágyák okszerű használatáról. E füzeteket bárki díjtalanul a *mezőgazdasági kamaráknál* (Debrecen, Győr, Kaposvár, Keszthely, Miskolc székhellyel) vagy a következő címnél megkaphatja: *M. kir. Földművelésügyi Minisztérium Könyvtára*, Budapest, V., Kossuth Lajos-tér 11. sz.

Különlegesen a takarmánynövények trágyázásáról útbaigazítást nyújt a következő füzet: *Surányi János, „Gyepjeink és szalastakarmánynövényeink trágyázása“.* Az érdeklődőknek díjtalanul megküldik a *mezőgazdasági kamarák*, vagy az *Orsz. Mezőgazdasági Kamara Műtrágyákat Népszerűsítő Osztálya*, Budapest, IV., Aranykéz-utca 6. szám.

Az egyes takarmánynövényeket, azok termesztését és hasznosítását pedig

a következő, minden könyvkereskedésben megrendelhető nagyobb munka tárgyalja: *Szilassy—Grábner*, „*Szálatakarmánynövényeink természetése*“, „Pátria“ R.-T., Budapest, IX., Üllői-út 25. kiadása.

Hogy szárazságra hajló viszonyok között is miképpen biztosíthat a gazda állatainak elegendő takarmányt, azt kimerítően a következő könyvemben adtam elő: „*Sikeres gazdálkodás szárazságban*, Magyar Dry-Farming (ejtsd: drájfarming)“, „Pátria“ R.-T., Budapest, IX., Üllői-út 25. kiadása.

Azoknak a gazdáknak is, akiknek könyvre nem telik, az utóbbi két könyvet egyéb szakmunkákkal együtt hozzáférhetővé tette a m. kir. földművelésügyi miniszter úr, úgy hogy azokat az általa létesített *Gazdasági Népkönyvtárakba* felvette.

Talaja is válogatja, hogy milyen takarmányt termeszthetünk. Jó minőségű földön az elsőrendű, legtöbbet és legjobbat adó takarmánynövényeink, így a herefélék közül a *lucerna* és hazánk csapadékosabb vidékein a *vöröshere*, más néven: lóhere, általában sikerrel termesztethetők.

Az évelő hereféléink mintegy gerincét alkotják takarmánytermesztésünknek, a gazdáknak tehát sikerültük érdekében mindent el kellene követniök. Mégis aránylag milyen kevés helyen ápolják és gondozzák kellően a heréseket, aránylag milyen kevés gazda juttat nekik műtrágyát! A tapasztalat azt is bizonyítja, hogy jó földön és ahol azt akarjuk, hogy a lucerna hosszú életű legyen, azt legjobb *védőnövény nélkül* vetni. Ezzel ugyan lemondunk a védőnövény terméséről, de érte bő kárpótlást nyerünk abban, hogy a lucerna már a vetés évében legalább fél termést fog adni, a szárazságot jobban fogja bírni, azonkívül fejlődése a vetést követő években is jobb lesz, beálltsága sűrűbb, több évig fog kitartani.

Vannak olyan vályog- és agyagtalajaink, ahol a vízviszonyok és egyéb körülmények, a talaj tulajdonságai is látszólag kedveznek a lucerna és a vöröshere termesztésének, de ezek ott még sem díszlenek. Nagyon gyakori oka ennek, amire különösen újabban terelődött rá gazdáink figyelme, e talajok mészszegénysége, savanyúsága. Itt a sikeres heretermesztés érdekében a *meszezés* is szükséges.

Különösen kavicsosabb, vagy homokosabb talajon, ahol a lucerna vagy a vöröshere már nem igen díszlik, figyelembe jöhet a *baltacim* termesztése, feltéve, hogy a talaj eléggé mélyrétegű, benne nem magas az altalajvíz állása, a talaj nem savanyú, illetve megmeszeltük. Lucernát és vörösherét megtermő talajokon azonban a baltacimet inkább csak legelőnek vetik.

A lucerna rendes vetési ideje a tavasz. Szárazságra hajló viszonyok között azonban a tavaszi vetés nem mindig sikerül és ezért, bár az is kockázatos, a lucerna *őszi* vetésével is találkozhatunk hazánkban. Az őszi vetett lucerna, természetesen ha sikerült, a következő évben már úgy fog fejlődni és akkora termést fog adni, mintha nem őszi, hanem azt megelőzően, már tavasszal vetettük volna. Ebből a szempontból tehát az őszi vetés kiválóan alkalmas tavasszal elmaradt vagy kipusztult lucernavetések pótlására. Ősszel a lucernát feltétlenül védőnövény nélkül kell vetni és pedig augusztus végén, szeptember folyamán. A lucerna őszi vetésére továbbá csak akkor gondolhatunk, ha földünk jó erőben van, nem gázos, illetve nem gyomosodásra hajló, különösen nem tarackos és a talajt a vetésre jól előkészíthettük. Száraz, aszályos időben sem gondolhatunk a

lucernánál az őszi vetésre, mert a nyár végével elvetett lucernának mielőbb kell kikelnie és akadálytalanul fejlődnie, hogy eléggé megerősödöttén menjen a télbe.

Az említett hereféléken kívül egyike a legértékesebb takarmánynövényeinknek a *csalamádé* is. De bármilyen jó és bőséges takarmányt ad a sikerült kukoricacsalamádé, nagy hibája mégis, hogy a szárazságot hamar megéri. Ezért száraz viszonyok közt kései, különösen júliusban vetett csalamádénak annyiban jobb a *cukorcirok*, mert bämulatosán állja a szárazságot. Kevesebb vetőmag is kell belőle, mint a kukoricacsalamádéból: kat. holdankint 12—18 cm. sortávolságra vetve 20—30 kg. Korai csalamádénak azonban a cukorcirok nem való, mert május második fele előtt nem vethető. De nem ajánlható a cukorcirok későbbi csalamádénak sem oda, ahol a kukoricacsalamádé kisülésétől nem kell tartani, mert kedvező viszonyok közt a kukoricacsalamádé mégis csak többet terem a cukorcirokcsalamádénál. A cukorcirokcsalamádé hibája továbbá, hogy nem etethető oly sokáig, mint a kukoricacsalamádé, mert hamarabb elfásul és a jöszág csak addig eszi, míg bugáját nem hányja. Ha bugája már megjelent, erjesztett (silós, vermelt vagy zombolyázott) takarmányt kell belőle készíteni.

Zöldetetésre ugyan alkalmatlan a *naprajorgócsalamádé*, de viszont értékes *erjesztett* takarmány készíthető belőle, amely száraz, kavicsos és homokos talajokon pótolhatja a silózott, zombolyás vagy vermelt kukoricacsalamádét.

A kései kukoricacsalamádét a szárazság ellen védhetjük azzal, ha nem sűrűn, hanem *szélesebb*, 40 cm. körüli *sorokba vetjük* és *megkapáljuk*. Korai vetésű csalamádét azonban nem érdemes ritkább sorokba, illetve kapálásra vetni.

Egy ideig a magyar gazdának nagyon kedvelt szalastakarmánynövénye a *zabosbükköny* volt. Tagadhatatlan, hogy a zabosbükköny kitűnő takarmány, csakhogy egyben drága és szárazságra hajló viszonyok között sikerülte kétes. Ezért gazdáink egyre inkább áttértek a zabosbükkönynél nagyobb és biztosabb termést adó őszi vetésű korai takarmányok termesztésére, amilyen pl. a *bíborhere*, az *őszi borsó* és az *őszi bükköny*. Az utóbbi kettő fagyállósága azonban nem nagy és ezért nemesak homokon, de szárazságra hajló viszonyok között jobb talajokon is a gazdák a száraz homoktalajok pillangós takarmánynövényének a *szőszösbükkönynek* termesztését karolták fel, bár nem ad annyira izletes takarmányt, mint a közönséges bükkönyök és borsók és inkább zölden vagy bezombolyázva etethető, mert szénája nem valami jó.

Az *őszi rozson* kívül az említett őszi vetésű takarmánynövények, t. i. a bíborhere, őszi borsó, őszi bükköny és a szőszösbükköny korán — rendszerint májusban — adnak bőséges takarmányt, de másrészt ezeket ősszel, szeptembernél később már nem tanácsos elvetni, különben a fagyok beálltaig nem erősödnek meg eléggé. Már pedig — különösen aszályos nyár után — nem mindig lehet a földet vetésükre idejében előkészíteni, vagy csak száraz földbe tehetjük a magot és az elkésve kel ki. Ezért terjed újabban hazánkban a *pannonbükköny* termesztése, amelynek fagyállósága még a szőszös-

bükkönyénél is nagyobb, tehát ősszel később is vethető. Magot is bőven terem, míg a szöszösbükköny magtermése gyenge szokott lenni. A pannonbükköny azonban csak jó földbe való, gyenge homokon a szöszösbükkönnyel nem versenyezhet.

A korai őszi takarmányoknak jó oldala az is, hogy rendszerint már májusban lekerülnek, utánuk tehát a *tarlóvetés* szárazságra hajló viszonyaink között nagyobb siker reményében végezhető, mint a kalászosok után. Szóval az őszi vetésű korai takarmányok természetével inkább lehetővé válik a *kettős termesztés*, amely szintén nagy segítségére lehet a takarmányban megszorult gazdának. De csak jó erőben lévő és jól művelt, gyomtalan földön! Azonkívül a tarlóvetés sikerültéhez elegendő csapadék is kell. Csakhogy hazánk javarészen a nyár a legtöbbszor száraz, ezért a kettős termesztést nem is lehet hazánk minden vidékén rendszeresen űzni. Mégis egy-egy csapadékosabb nyárnak vagy nagyobb nyári esőnek felhasználásával még hazánk legszárazabb vidékén, a Nagy-Magyar-Alföldön is lehet — elsősorban a korán lekerülő takarmánynövények után — a kettős termesztéssel *alkalomszerűen* élni.

A gazda tarlóba csalamádét, mohart, esetleg pohánkát, takarmánytököt, ritkábban kölest, csapadékosabb viszonyok között tarlórépát, csibehurt stb. szokott takarmánynak leginkább vetni. A moharnál is jobban bírja a szárazságot legújabb takarmánynövényünk, a *szudáni fű*, amely olyan bőtermő, hogy nem is annyira másodterménynek, azaz tarlóba, mint inkább főnövénynek vetik.

A szudáni fű egyényári szálas takarmánynövény. Nem a csalamádé, hanem a mohar vagy a takarmányköles pótlására hivatott. Zölden vagy szénának szárítva minden állattal etethető. Csak a melegebb idő beálltával, április végén, májusban vethető, gabonaszórávolságra, 1 kat. holdra 30—40 kg. vetőmagot számítva. Takarmánynak kaszálni a bugabányás kezdetén kell. Április—májusban vetve jó földön és nem aszályos időjárásban két jó kaszálást, tarlóba vetve egy jó kaszálást ad, mindezen felül újból kihajt és ha e sarjuja nem is nő meg mindig kasza alá, mégis jó legelőt nyújthat. A szudáni fű a cirokfélékhez tartozik és miként ezeknél, hasonlóképen a szudáni fűnél is tapasztalták már — Amerikában, hol kiterjedten termesztik — hogy egész fiatal sarjúnak legeltetése, különösen szárazságban, az állatokra mérgező hatású lehet. Hazánkban erre ugyan a szudáni fűnél még nem volt eset (ciroktarló legeltetésénél ellenben már fordultak elő mérgezések), de azért szudáni fű fiatal sarjúnak legeltetésekor sem árt az óvatosság.

A szudáni fű iránt érdeklődőknek rövid ismertetőt az *Orsz. M. Kir. Növénytermelési Kísérleti Állomás* (Magyaróvár) küld.

Ahol cukorrépát nem termesztenek, illetve a gazdaságnak etetésre cukorgyári hulladékok nem állanak rendelkezésre, ott a *takarmányrépának* jut nagyobb szerepe. A takarmányrépánál a szárazságot jobban bírja és ezért kivált a szárazabb, lazább talajokon jóval nagyobb, olcsóbb és azonfelül még táplálóbb termést ad a *takarmánytök*. Karácsonynál tovább azonban a tök nem tartható el, szóval a répát nem pótolhatja egész télen át, de különösen szárazabb

talajokon vagy szárazabb vidékeken nagy segítség a tök annyiban, hogy a takarmányrépa etetését karácsonyutánra halaszthatjuk.

A töktermesztés is példa arra, hogy *a gazda a viszonyainak megfelelő takarmánynövényeket termessze.*

Legnehezebb a takarmánytermesztés a szárazságra hajló, gyengén termő, világosszínű, egyoldalú homoktalajainkon. Ide hiába erőlteti a gazda a lucernát, vörösherét stb., szóval a jó földbe való és legértékesebb takarmánynövényeket, ezek ott nagyon bizonytalanul díszlenek vagy éppenséggel nem sikerülnek. Gyenge homokjainkra az ú. n. *homoki takarmánynövények*, közülük kivált a pillangósvirágúak és pedig főképpen a már említett *szőzösbükköny* és nem túlságosan száraz viszonyok között a *homoki borsó* és a *nyúlzapuka* valók. Még silány viszonyok közt is, de megfelelő műtrágyázással kapcsolatosan ezek csodálatos nagy takarmányterméseket adnak, sőt mi több: feljavítják a silány homokot, még a futóhomokot is jobb termésbe hozzák.

Termesztésükre egyéb homoki pillangósokéval együtt megtanít az Orsz. M. Kir. Növénytermelési Kísérleti Állomás (Magyaróvár) következő kiadványa: „A homok pillangósvirágú takarmánynövényei”, amely a *mezőgazdasági kamaráktól* is díjtalanul megszerezhető.

Leghelyesebben teszi a gazda, ha nemcsak az említett homoki, de egyéb takarmánynövényekből is a szükséges *vetőmagot maga termeszti*. Így a legolcsóbban jut megbízható maghoz, másrészt mindig van tartalékban *tarlóvetéshez* is magja. Amit pedig magjukból el nem vet, azt a legtöbbszor jó áron eladhatja, mert a legtöbb takarmánynövénynek rendszerint keresett a magja. Vagy ha a mag arra való, ami különösen a bükkönyökre és a borsókra áll, azt abraknak fel is etetheti.

Egyébként egyes gazdaságok hüvelyest magnak külön azért természetnek, hogy legyen abrakjuk. E célra jó földön csapadékosabb-hűvösebb viszonyok közt nálunk elsősorban a *lóbab* jöhet figyelembe, száraz-meleg fekvésben, de ugyancsak jó földön a *Viktória-borsó*, a gyengébb homoktalajokon pedig a *homoki borsó*.

A tarlóvetéssel kapcsolatban megemlékezhetem arról is, hogy abban az esetben, ha azt látjuk, hogy a *télre kevés lesz a takarmányunk*, ez ellen — a takarmánytermesztés körül — főként két irányban *küzdhetünk*: *egyrészt arra törekszünk, hogy a téli takarmányozás megkezdését minél későbbre toljuk ki, másrészt azon vagyunk, hogy tavasszal minél korábban etethessünk zöldet.*

A zöldtakarmányozást lehető késő őszig kinyújthatjuk azzal, ha, amint már említettem, a nyári időnek esőre való fordulását felhasználjuk tarlóvetésre. Törjük fel a tarlót mielőbb és munkáljuk el úgy, hogy abba rögtön vethessünk, amikor megjön az eső. Ha nem kapunk korábban jó esőt, mint augusztusban, szeptember elején, akkor is vethetünk még *kölest*, *fehér mustárt*, homokosabb, de jó erőben lévő talajon *csibehurt*, jobb földön *keszthelyi keveréket*, amely áll kat. holdankint 50 kg. őszi rozsból és 10 kg. káposztarepcéből. Ha korábban — júliusban, augusztus elején — jön meg az eső, hazánk

hűvösebb vidékein egyes gazdák a tarlóba takarmánynak árpát — és nem zabot, mert ez lassabban fejlődik! — szoktak vetni, néha tavaszi bükkönnyel vagy borsóval keverten.

Ha azután a nyár végével elég takarmányrozsot, vagy őszi borsót, őszi bükkönyököt, bíborherét vetünk, ezzel ismét azt érjük el, hogy tavasszal korán kezdhethjük meg a zöldtetést.

A takarmány biztosítása érdekében azonkívül gondoljunk a gazdaság hulladékanyagainak, különösen a különböző szalmáknak, kóróknak takarmányként való jobb értékesítésére is. Bezsombolyázva vagy bevermelve sok hulladékot lehet takarmányozásra felhasználni. Jó takarmányt ad pl. savanyítva a burgonyaszár, hasonlóan a répa-levell; az utóbbi burgonyaszárral együtt besavanyítva elveszti hashajtó hatását. A hüvelyesnövények szalmája és hüvelye különösen a juhval széna helyett etethető stb. A legnagyobb hiba azonban e téren az a pazarlás és pocsékolás, amely nálunk a kukoricaszárral lépten-nyomon tapasztalható. A kukoricaszárt jobban kellene megbecsülni, nevezetesen minél előbb hazahordatni és télire gondosan eltenni, semmiesetre sem, mint sok vidéken látható, tavaszig lábán hagyni. A kukoricaszár alkalmas módon be is savanyítható.

Végül még arra is rá kell mutatnom, hogy kevés gazda gondol arra, hogy szántóföldjél a takarmánytermesztés terhéül nem kis részben mentesíthetné azzal, ha rétjél és legelőjél megfelelően trágyázná és gondozná. Rétjeink és legelőink állapota — kevés dícséretes kivétellel! — általában felette szomorú, sokkal szomorúbb, mint száraz éghajlatunk ellenére lenniök kellene. Rétjeink és legelőink általában soványak, hiszen még csapadékos évben is vajmi kevés harapnivalót adnak, míg gondozott és trágyázott rétet vagy legelőt még szárazságban sem fogja a gazdát teljesen cserbe hagyni.

Az enesei Dorner Béla által írt „A rétek és kaszálók trágyázása“ című füzetet az Orsz. Mezőgazdasági Kamara Műtrágyákat Népszerűsítő Osztálya (Budapest, IV., Aranykéz-utca 6.) az érdeklődőknek díjtanul megküldi.

Csodát a szaktudás ugyan nem tehet, de sok-sok bajon segíthet. A rossz időjárás termésökentő hatását a gazda mindig meg fogja érezni, de a jó gazda kevésbbé, mint a rossz gazda. Minél több takarmányt ismer a gazda, minél jobban tudja a takarmánytermesztés minden csinját-binját, annál inkább bír a takarmányhiányon is enyhíteni. Ha nemesak egyes gazdák, hanem gazdáink mind beletanulnak az okszerű takarmánytermesztésbe, akkor a magyar mezőgazdaság a rossz takarmányéveket a jövőben annyira már nem fogja megérezni, mint a múltban, legfeljebb takarmányszűkében leszünk, de takarmányínség többé nem fogja mezőgazdaságunkat végzetesen sújtani.